

SOCIOLOGICKÉ ASPEKTY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ ZEMĚDĚLSKÉHO PODNIKU

M. LAFAROVÁ

Životnímu prostředí se dostává v ČSSR v poslední době stále větší pozornosti. Extenzivní industrializace, ať v průmyslu či zemědělství, měla negativní vliv na celé životní prostředí, vedla k zamoření půdy, vody i vzduchu cizorodými chemickými látkami, jejichž škodlivá rezidua se objevují v potravě. Technika se stále více dostává do rozporu s podmínkami pro zdravou existenci člověka. Hrozí nebezpečí ničení základních zdrojů života, jako jsou vzduch, voda, půda atd., dokonce i celých krajinných oblastí. Řešení této problematiky je čím dále akutnější. Mechanizace, velmi často nekomplexně zaváděná, na jedné straně vylučuje nejtěžší fyzickou práci, ale přináší nové obtíže do pracovního prostředí; tempo práce se přizpůsobuje stroji a zrychluje se, pracovní postupy se zjednotvňují, jsou problémy s otřesy, hlukostí, prašností atd. Vážný problém představuje chemizace, hlavně chemická ochrana rostlin s použitím preparátů nezřídka nebezpečných člověku, ale i chemizace výživy zvířat. Škodlivost industrializačních procesů je často v úzké souvislosti s nízkou kulturní úrovní prostředí, nedostatečnou kvalitací, nedbalostí a neodpovědností atd.

V této situaci zdaleka nepůjde o pouhou asanaci prostředí, o dodatečný boj proti škodlivým vlivům, ale o vědomou komplexní tvorbu takového prostředí, které by aktivně napomáhalo dalšímu *vývoji společnosti a rozvoji lidské osobnosti*. Prostor se musí stát jedním z nástrojů tohoto rozvoje.

ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Dvořák (1968) upozorňuje na různou šíři pojetí prostředí, která je obsažena v literatuře. Slovem prostředí je nejčastěji míněno *vnější hmotné prostředí*. Vyskytuje se však i pojetí prostředí značně širší, které zahrnuje vše, co na člověka působí z vnějšku, včetně nehmotných jevů (tedy i sociální a mezilidské vztahy a někdy dokonce i tzv. vnitřní prostředí - psychické jevy atd.). Dvořák zavádí pro toto široké chápání prostředí pojem životní podmínky, jejichž je životní prostředí součástí a definuje životní prostředí jako vnější hmotné prostředí, ve kterém žije společenský subjekt, a které na něj určitým způsobem působí. Budeme se zabývat životním prostředím v tomto slova smyslu.

Životní prostředí je možno obecně velmi jednoduše definovat jako prostředí pro existenci a činnost člověka (skupin lidí, společnosti). Často se vyskytuje různě vykládaný pojem - tvorba životního prostředí. Má vyjadřovat aktivní přístup k prostředí na rozdíl od živelného vzníkání prostředí jako důsledku jiných činností, bez ohledu na člověka.

ZEMĚDĚLSKÝ PODNIK A ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ

Zemědělský podnik je částí životního prostředí zaměstnanců (je zejména jejich pracovním prostředím, někdy i prostředím obytným a rekreačním), může být i částí životního prostředí nezemědělského venkovského obyvatelstva a dokonce i ostatního obyvatelstva (např. rekreační prostředí se může krýt s hospodářským územím podniku atd.).

Budeme si všimnout zemědělského podniku jako prostředí pro zaměstnance a to v první řadě prostředí pracovního a problematiky na rozhraní mezi pracovním a obytným prostředím, v podstatě vztahu bydliště-pracoviště.

Pracovní prostředí

Pracovní prostředí můžeme velmi obecně definovat jako prostředí pro existenci člověka na pracovišti a jeho pracovní činnost. Obsah a rozsah pracovního prostředí bude nejzřejmější, provedeme-li výčet jeho složek. Zde můžeme použít Dvořákova (1968) třídění.

1. Pracovní prostor - výška, šířka, hloubka.
2. Pracovní mikroklima
 - a) stav ovzduší
 - čistota vzduchu - druh a koncentrace prachu, popílku, výparů; plynů, kouře, dýmů; obsah biologických organismů;
 - vlhkost vzduchu,
 - teplota vzduchu,
 - pohyb vzduchu,
 - hustota a tlak vzduchu;
 - b) tepelné aj. záření apod.
3. Hluk (zvukové nebo akustické podmínky) intenzita; kmitočtové složení, tzv. spektrum (u tónů: výška a barva tónů); směr šíření; doba působení (změna intenzity, např. i časový průběh přerušování, kolísání apod.).
4. Světelné podmínky prostředí - intenzita světla, záblesků apod.; poměr jasů (což je poměr intenzit paprsků světla, dopadajících do oka); složení světla (vliv barevnosti věcí v prostředí a barvy světelných zdrojů); směr dopadu světla, směr největších kontrastů jasů apod., změny světelných podmínek v čase apod.
5. Věcné složky, předměty, tělesa, mj. stavby, stroje, nástroje, vybavení, rostliny, půda aj. přírodní prvky, značky, nápisy, umělecká díla atd.

Namátkově uvádí některé z technických vlastností věcných složek pracovního prostředí - tvar; velikost; poloha (otřesy); struktura a textura povrchu; světelné vlastnosti povrchu; mj. barva, odrazivost; tepelná vodivost aj. tepelné vlastnosti, elektrické vlastnosti; radioaktivita aj. vyzařování; různé vzájemné vztahy různých těchto vlastností, např. vztahy velikostí (stavební architektonické měřítko, architektonické proporce), dále kompozice aj.
6. Lidé - ve svém chování neboli ve svých vnějších, smyslově vnímatelných projevech - jejich pohyby, vzhled včetně oděvu a jeho barevnosti, řeč atd.

Při aplikaci tohoto třídění na zemědělství by bylo nutno rozvést bod 5. — věcné složky, např. o hospodářská zvířata (jejich zdravotní stav, chování, produkty výměny látkové atd.). K tomuto třídění máme určité výhody. Prostor je ve struktuře věci, v dispozici objektu, celých stavebních souborů, v technické úrovni stavby a strojné technologického zařízení, v architektonické úrovni objektu a prostoru i ve zdravotním stavu zvířat, jde-li o objekty pro živočišnou výrobu atd. Technická úroveň stavby a strojné technologického zařízení má v tvorbě prostředí podstatný význam. Určuje totiž povahu lidské pracovní činnosti a může mít značný vliv na lidskou osobnost. Jinak působí manuální práce, vyžadující v podstatě fyzickou sílu a rutinu, jinak působí práce s více prvky duševní a tvořivé složky (neuvažujeme zde subjektivní dispozici člověka pro tu nebo onu práci).

Objektivní složkou pracovního prostředí není pouze barva, povrch, tvar a podobné vlastnosti stroje, ale i jeho další vlastnosti (a to nejen stroje - i strojové soustavy - celých technologických linek - strojné stavební realizace technologického procesu), které by se daly souhrnně označit jako *technická a morální úroveň*, určující pozici člověka vedle stroje, zda se vyžaduje vynaložení fyzické síly, převaha mechanických úkonů nebo výkon duševní.

V pracovním prostředí nejde pouze o pohodu ve smyslu řekněme pohodlí, jde o řadu dalších problémů: pocit uspokojení z vykonávání společensky důležité práce, možnost uplatnění iniciativy, tvořivost, podmínky pro sebeuplatnění.

V Kabinetu teorie architektury VÚVA se zrodila metoda zkoumání úseků životního prostředí jednotlivými rozborů lidských činností, tedy analogicky i výzkum pracovního prostředí v rámci výzkumu pracovního procesu. Tuto metodu považujeme za velmi účinnou. Je v ní klíč k tvorbě prostředí. Můžeme totiž obecně

stanovit, jaká činnost to má být, k čemu má vést, aby se vytvořil soulad s tendencemi rozvoje naší společnosti: měla by to být činnost aktivní a tvořivá, zbavená úlohy mechanického doplňku stroje, těžké fyzické námahy atd., činnost, která by mohla vést k rozvoji osobnosti, která by byla v souladu s tendencemi vývoje společnosti. Tyto tendence vývoje v období nástupu a rozvoje vědeckotechnické revoluce charakterizuje R i c h t a (1967). „Výrobní síly nelze chápat v onom zúženém schématu, které se ustálilo pod dojemem industrializace - totiž pouze jako souhrnu pracovních prostředků a pracovních sil - ale v širokém Marxově smyslu, jakožto souhrn výrobních sil lidského života, tedy včetně společenské kombinace a vědy, tvůrčích schopností člověka a osvojování přírodních sil. Na určitém stupni růstu se nezbytně ukáže, že nejeefektivnějším způsobem rozmnožování výrobních sil společnosti a lidského života se stává rozvoj člověka samého, růst jeho schopností, jeho tvořivosti a nakonec člověka jako sebeúčelu.“

STRUKTURA VENKOVSKÉHO OSÍDLENÍ, VZTAH BYDLIŠTĚ-PRACOVÍŠTĚ

Architekti a jiní odborníci vycházejí ve svých představách z úvahy, že se sídelní struktura venkova vyvíjela na základě vývoje výrobních sil (mají přitom na mysli hlavně koncentraci výroby), a že v poslední době za vývojem, tj. koncentrací průmyslové a částečné i zemědělské výroby zaostala. Shledávají, že sídlištní síť v ČSSR je rozdrobena a neodpovídá současnému a tím méně perspektivnímu stavu koncentrace průmyslové a zemědělské výroby. Při plánování budoucí sídlištní sítě je podle toho nutno vycházet z dnešního stavu a budoucího vývoje průmyslové a zemědělské výroby, zejména jejich koncentrace a zkoncentrovat i sídlištní síť tak, aby bylo možné účelně řešit vztahy bydlíště-pracoviště, vybavení obcí technickým zařízením a dostupnost občanského vybavení a služeb všeho druhu. Návrh tzv. střediskové soustavy obcí již prodělal a stále prodělává další vývoj. Teorie se v podstatě opírá o kvantifikovatelné jevy, jako je časová dostupnost (pracoviště, služby, občanského vybavení) nebo ekonomičnost technického vybavení při různé velikosti sídlišť, počet obyvatel, připadající na jednotku občanského vybavení atd.

Lze se však omezit pouze na toto a podobná hlediska? Lze jimi vyjádřit všechny potřeby člověka? A dbá teorie sídlištní struktury o dosti dlouhou perspektivu vývoje společnosti? Přestavba sídlištní sítě je považována za dlouhodobý proces - není tedy nutno brát v úvahu i dlouhodobou perspektivu ve vývoji a proporcích všech sektorů a nikoliv jen průmyslu a zemědělství? Podle předpovědí futurologů nastane veliký přeliv pracovníků z výroby do přípravy a služeb. Kolem roku 2000 má být ve vyspělých zemích asi 10-15 % pracovních sil v průmyslu, 5-10 % v zemědělství, zbytek v terciárním sektoru. Jaký dopad na sídlištní strukturu budou takové přesuny v zaměstnání mít? Rozmístění a možnost umísťování terciárního sektoru bude hrát důležitou úlohu.

Které další faktory budou hrát důležitou roli ve vývoji sídlištní struktury? V sídlištích venkovského typu žije asi 50 % obyvatelstva ČSSR, přestavba těchto sídlišť se tedy týká většiny obyvatelstva. Bytový fond sídlišť venkovského typu je dílem zastaralý, dílem zrekonstruovaný (s větším nebo menším zdarem), dílem nově vystavěný (spíše s menším zdarem) bez promyšleného a moderního stavebně dispozičního a architektonického řešení a často nevhodně umístěný (obestavěné silnice). Bývalé hospodářské budovy jsou buď rezervou stavebního fondu, nebo stavebního materiálu nebo různě využitelných ploch. Podnikové nově postavené byty jsou v několikapodlažních, minimálně šestibytových domech, převážně bez příslušenství, které zemědělec potřebuje a pro zemědělce nevhodné. Tyto problémy se týkají ve větší nebo menší míře venkovských sídlišť všech velikostí.

V letech 1948—1950 nastalo prudké zhoršení ve vybavení určité části venkovských sídlišť (uzavření drobných obchodů, holičství, hospod, škol nejnižších stupňů atd.). Služby a různé druhy občanského vybavení se budují ve vybraných obcích. Obyvatelé jsou odkázáni na služby a vybavení v jiných, často v několika různých obcích. Vybavení obcí se má řešit koncentrací výstavby do určitých sídlišť. Ve VÚVA byly pořízeny studie a výpočty optimální velikosti obvodů pro jednotlivé složky občanského vybavení a služeb. Je tím tento problém pro venkov vyřešen?

Máme jasnou představu o dnešních a hlavně o perspektivních možnostech dopravy veřejné, podnikové a osobní, ať do zaměstnání, ať za vybavením a službami, ať o možnosti mobility některého druhu služeb, popřípadě vybavení (pojízdné prodejny, ordinace, sběrný prádla, sběrný čistíren oděvů, speciální vozy pro svoz dětí do jeslí a mateřských škol.)? Potřebujeme zřejmě modely dopravy pro různé varianty osídlení. Jak veliký odpad bytového fondu by nastal koncentrací obyvatelstva do větších sídlišť a jak se srovnává s perspektivními, ekonomickými, materiálovými aj. možnostmi přestavby struktury? Jak vypadají tyto okolnosti při variantním řešení struktury osídlení?

Je třeba vzít v úvahu současný demokratizační proces v našem životě a jeho souvislost s volbou, kde a jak chce člověk bydlet. Do jaké míry lze uplatnit direktivnost, ať už jakéhokoliv druhu? Zdá se, že je třeba pamatovat na možnou různorodost forem bydlení (příklady ze zahraničí: mobilní byty v USA, stěhování vyšších vrstev na venkov atd.).

Není prozkoumána ani doceněna kulturně historická a architektonická hodnota sídlišť. Stále působí latentní přezírání venkova, zemědělce a zemědělství. Je nutno zkoumat, v čem tkví specifičnost venkova; v čem jsou jeho klady a co by mělo být zachováno a v čem je třeba se přiblížit městům (otázka úzce souvisí se strukturou sídlištní sítě). Heslo vyrovnat vesnici s městem je poněkud schematické. Jaké vyrovnání a ve kterých směrech?

Potřebujeme představu o vývoji člověka v souvislosti s převratnými změnami, vyvolanými vědeckotechnickou revolucí, vývoje jeho požadavků na druh a na místo bydlení, jeho životního stylu. Zdá se, že byt (a malá vesnice) nebudou mít v budoucnu jen „ubytovací“ funkci, o které dnes mluví urbanisté v souvislosti s odtržením pracoviště. Nebude místem holé reprodukce pracovní síly nebo místem druhé pracovní směny ženy. Jak bude člověku přibývat volný, skutečně mimo-pracovní čas, stane se místem jeho druhé činnosti, o které předpokládají filosofové, že to bude nejrůznorodější tvůrčí činnost. Co bude pro tuto činnost potřeba, jaké bude mít pak člověk nároky na byt, na druh bydlení, na místo bydlení? Nedá například přednost tichu, klidu, spojitosti s přírodou před zajištěním různých služeb a občanského vybavení v těsné blízkosti bydliště, zvláště, bude-li mu umožněno se bez nesnází a mnohem rychleji přepравovat z místa na místo?

Zemědělství má některé zvláštnosti, které činí dojíždění do práce složitější. Jmenujeme ty, které považujeme za hlavní. V rostlinné výrobě vliv počasí a zároveň rozložení pracoviště do prostoru (přístupnost pozemků s různými půdními podmínkami i pro mechanizační prostředky po dešti, v různých částech hospodářského obvodu atd.) je častou příčinou nestejné časové možnosti trvání práce, popřípadě přerušování práce během směny. Pracovníci po přerušení nebo ukončení práce a svozu do centra musí pak čekat, pokud není náhradní práce, na shromáždění všech, aby mohli být přepraveni hromadně do místa bydliště. V živočišné výrobě přetržitost zaměstnání s dlouhou polední přestávkou vede ke zdvojnásobení počtu jízd mezi bydlištěm a pracovištěm (lepší je situace při dvousměnném provozu).

Při koncentraci zemědělských pracovníků do větších sídlišť a jejich dojíždění do zemědělského podniku nelze vyloučit pokles zájmu o práci v zemědělství, tzv. urbanizaci myšlení zemědělce, a tento problém je třeba řešit. Je třeba mít k dispozici ekonomicky, sociologicky, antropologicky, technicky atd. podložené modely variantních řešení sídlištní struktury, kde by se řešily i specifické problémy zemědělců. V souvislosti s úvahami o pracovním prostředí nás zajímá především místo bydliště a vztah bydliště a pracoviště.

DVOJÍ PŘÍSTUP K PROBLEMATICE PRACOVNÍHO PROSTŘEDÍ

V úvahách o současném stavu pracovního prostředí je na prvním místě zamezování nepříznivých účinků prostředí na člověka, snaha po celkové estetizaci (většinou dodatečné), péče o hygienické podmínky, bezpečnost a omezení škod, působených výrobními objekty na venek. Nepříznivé účinky na pracující většinou pramení z toho, že člověk je součástí výrobního procesu (hluk, otřesy, prach, chlad, horko, jednostranná fyzická námaha atd.), zřídka řešeného s ohledem na člověka. Celá problematika současného pracovního prostředí vyplývá z dokončování procesu industrializace a ze snahy zamezit působení jeho nepříznivých vlivů na člověka. Zdá se, že v této etapě není možno plně vyřešit nejzávažnější problém, kterým je kulturnost práce a její nejdůležitější faktor — podmínky pro tvořivou práci, aktivitu a rozvoj lidské osobnosti. Právě ale tento faktor by měl být nejvíce rozpracováván, protože v něm je klíč k rozvoji vědeckotechnické revoluce a přechodu k druhé etapě.

Úvahy o současném stavu pracovního prostředí mají své odůvodnění z hlediska jeho okamžité asanace a potřeb blízké budoucnosti. V úvahách o perspektivním prostředí s výhledem na několik desetiletí je nutno vycházet z očekávaného působení vědeckotechnické revoluce na samu podstatu práce a *předpokládat její kvalitativní změnu*, která pravděpodobně vyvolá i *novou kvalitu pracovního prostředí* s novou problematikou. Předpokládá se, že s postupem automatizace bude člověk vyřazován z přímé účasti na pracovním procesu, nakonec až do předvýrobní sféry.

Zatím si perspektivní formy práce dovedeme představit jen v obrysech, podle dílčích prvků již realizované automatizace a dílčích představ různých odborníků. Perspektivu forem práce by měl zřejmě studovat celý komplex odborníků a vytvořit přesnější obraz, na jehož základě by se ujasňovala i problematika pracovního prostředí budoucnosti. Dnešní úvahy jdou např. tím směrem, že pracovní prostředí bude připomínat prostředí laboratoří, u řídicího pultu je možnost úpravy prostředí pro člověka snadnější, dá se izolovat od technického prostředí. Mluví se však rovněž o nebezpečí jednostrannosti převážně duševní práce, vypětí a přílišném pocitu zodpovědnosti, pocitu osamění člověka mezi technikou atd. To vše se týká vzdálenějších perspektiv, ale i počáteční období vědeckotechnické revoluce bude mít značný vliv na změnu povahy práce (více kvalifikovaných pracovníků - opravářů, seřizovačů atd., větší podíl pracovníků na řízení) a tím nové nároky na pracovní prostředí.

V úvahách o perspektivě pracovního prostředí vystupují podmínky pro pravou kulturnost práce — tvořivost a rozvoj osobnosti — na prvé místo před všemi ostatními. Ústavy, které jsou pověřeny zkoumáním potřeb a koncepcí pracovního prostředí, by se neměly upínat jenom k součnému stavu a omezovat se na vyčíslování potřebných investic na hygienické a sociální zařízení, řešení mikroklimatu, na estetizaci nebo estetickou stránku apod., ale měly by stejnou váhu klást

na otázku, jak vědeckotechnická revoluce změní podstatu práce a tím i pracovní prostředí, a které prvky v pracovním prostředí mohou již dnes vývoji předpokladů pro vědeckotechnickou revoluci napomáhat.

MOŽNÉ PERSPEKTIVY PRACOVNÍHO PROSTŘEDÍ V ZEMĚDĚLSTVÍ

V chovu zvířat jde zhruba o dvě hlavní činnosti, které se v budoucnu od sebe oddělí: na jedné straně manipulace s hmotami, na druhé straně vlastní otázky chovatelské péče. Oddělení obou procesů a zprvu komplexní mechanizace, později automatizace prvního, pravděpodobně přesune člověka do oblasti dozoru nad stroji a vlastní chovatelská péče. Na delší dobu (a možná i trvale) bude automatizace některých dílčích prací (např. při dojení) problémem a bude vyžadovat přímou pracovní účast člověka.

V chovech zvířat, kde není nutná přímá vazba na půdu, a které se ve velkých koncentracích u nás i v zahraničí realizují (především chov drůbeže), je už prokázána možnost komplexní mechanizace a dílčí automatizace. U těchto chovů je proces vyčleňování člověka z přímé manuální účasti na produkci umožněný vysokým stupněm mechanizace, popřípadě automatizace, usnadněn druhem hmot, jimiž se manipuluje - hotové krmné směsi s relativně malým objemem atd. Jaká je ale perspektiva v chovech zvířat (skot) přímo závislých na půdě? V čem je problematika odlišná? Manipuluje se zde se statkovými krmivy o značném objemu, s vysokým obsahem vody, s některými fyzikálními vlastnostmi, pro které je manipulace obtížnější atd.

V mechanizaci a automatizaci je mnohem víc problémů. Že však je vysoký stupeň mechanizace a popřípadě i automatizace uskutečnitelný, je v dílčích realizacích prokázáno. Všeobecně bude v budoucnosti kladen důraz na řešení provozu střediska živočišné výroby jako celku. Bude se projevovat tendence k maximálnímu omezení manipulace s hmotami, ke zjednodušení provozu, zkrácení všech vnitrofaremních cest, sevřené dispozici střediska, vertikalitě skladovacích prostorů, optimální návaznosti všech objektů, což vše umožní v žádoucí míře i účelnou ochranu celého střediska před větrem a vodními srážkami a částečně i chladem a horkem spolu s maximálním možným přístupem světla a slunce do stájových i ostatních objektů a prostorů mezi nimi.

Ze dvou druhů činností vyplynou i dva hlavní druhy profesí v chovu hospodářských zvířat: mechanizátor (v etapě zprůmyslnění obsluha stroje, v pozdějších etapách údržba, kontrola, spouštění, dozor). Druhou profesí je různě zaměřený chovatel-veterinář, zootechnik, plemenář atd.

Na rozdíl od průmyslu, kde perspektivně člověk bude více či méně vně výrobního procesu, je při chovu zvířat nutná přítomnost člověka ve stáji, i když mu elektronické zařízení a průmyslová televize umožní sledovat některé procesy na dálku (vědecké prognózy předpovídají, že elektronická zařízení budou sledovat všechny fáze vývoje rostlin i zvířat), člověk se stále bude pohybovat v prostředí, vytvořeném jak pro něho, tak pro zvířata a zvířetem ovlivňovaném. Nikdy, ani při plné automatizaci, nebude vyřazen z přímé účasti na výrobním procesu, faktor chovatelský mu zůstane trvale (musí být při porodu, ošetření mláďete, provádět preventivní péči atd.). Z toho vyplývá, že úprava výrobního prostoru je pro člověka trvale důležitá, výrobní prostor zůstane trvale i pracovním prostředím.

Má to ale další důsledky. Na rozdíl od průmyslu, kde se vážným problémem stává pocit odloučenosti a osamocenosti člověka mezi automaty, je zde člověk

v mnohem přirozenějších podmínkách tím, že je ve stálém kontaktu s živými organismy.

Na rozdíl od živočišné výroby, kdy může převládnout stacionární zařízení, čímž je automatizace snadnější, převažuje v rostlinné výrobě mobilní prostředek a stádium komplexní mechanizace potrvá velmi dlouho. Závěsné nářadí se bude zaměňovat za nesené, ovládané z místa řidiče, odpadne práce méně kvalifikovaného pomocníka, zůstane sám mechanizátor (profese mechanizátor zřejmě v rostlinné výrobě převládne) a dále vysoce kvalifikovaný agronom, různě specializovaný (fytopatolog, výživář, meliorátor, specialista na určitou kulturu atd.). Skupina těchto odborníků patrně nebude veliká a pravděpodobně se někteří z nich budou postupně vyčleňovat do služeb. Kategorie mechanizátorů bude převažovat, v ní bude hodně opravářů (vzhledem k mobilnosti strojů a povrchu terénu mnohem vyšší poruchovost). Ani přesun větší části opravářů do služeb není však vyloučen.

Dlouhodobou perspektivu s možností dílčí automatizace představuje traktor robot, ovládaný člověkem na dálku. Pracovník by ovládal několik takových strojů najednou. Tím by byl osvobozen od některých škodlivých vlivů mechanizačních prostředků - hluku, vibrací atd. a byla by usnadněna jeho ochrana při nepříznivých pracovních podmínkách a naopak umožněn pobyt pod širým nebem za pěkného počasí. Znamená to, že přírodní prostředí zůstane prostředím pro pracovníka v rostlinné výrobě pravděpodobně na delší dobu.

SOCIOLOGICKÉ ASPEKTY PROSTŘEDÍ

I když do životního (pracovního atd.) prostředí nezahrnujeme mezilidské vztahy a považujeme za životní prostředí pouze vnější hmotné stránky, dotýká se životní prostředí úzce jevů, které jsou předmětem sociologie. To je dáno již tím, že jde o prostředí pro člověka, skupiny lidí, společnost.

Tvorbou životního prostředí budou ovlivněny zejména tyto jevy (bez nároků na úplnost a přesnost):

- podmínky pro vědeckou organizaci práce, pro řízení práce na vyšším stupni (vyšší kulturně technická úroveň pracovníků umožňuje např. vyšší stupeň demokracie),
- poměr lidí k práci, k zařízení, k závodu, mezilidské vztahy,
- poměr lidí ke společnosti, ke společenskému zřízení,
- kulturně technická úroveň zemědělských pracovníků, tvořivost,
- ostatní složky kultury práce,
- věková a profesionální struktura pracujících, jejich počet a kvalifikace,
- výše prestiže zemědělského odvětví,
- celkový vědeckotechnický pokrok (pracovní prostředí může být hybnou silou vědeckotechnického pokroku).

Nepředpokládáme, že bychom v této stati postihli všechny možnosti, jde spíše o podnět k zamyšlení pro sociology.

SOUHRN

Smyslem tohoto článku je upozornit na některé nové jevy v problematice prostředí a uplatnit některé nezvyklé pohledy. Tvorba životního prostředí bude v mnoha rysech totožná se vstupem vědeckotechnické revoluce do zemědělství, v něčem nelze tyto jevy oddělit. Mají stejný cíl, jsou obráceny na člověka a jeho rozvoj.

Tvorba pracovního prostředí je permanentní proces. Jejím předpokladem je poznávání potřeb člověka a společnosti. Sociologické aspekty prostředí podniku a pronikání vědeckotechnické revoluce do podniku budou mnohdy totožné. Dokonalý, po všech stránkách fungující, moderně vědecky řízený podnik na vysoké technické úrovni může teprve zabezpečit dobré prostředí, které pak bude hrát aktivní roli v rozvoji člověka a společnosti.

Literatura

- DVOŘÁK B., 1966, K základním teoretickým otázkám tvorby životního prostředí. VÚVA; Praha.
LAFAROVÁ M., 1968, Studie o podstatě a zvláštностech pracovního prostředí v zemědělství. VÚVA Praha.
LIBROVÁ E., 1967, Obytné prostředí. VÚVA Praha.
PALLA V. a kol., 1965, Zásahy řešení sídlištní sítě v ČSSR. VÚVA Brno.
RICHTA R., 1967, Civilizace na rozcestí. Praha.
TAUBER J., 1965, Kdo žije na vesnici. Č. Budějovice.
ŽÁK L., 1947, Obytná krajina. Praha.

Došlo dne 3. 3. 1966

Социологические аспекты жизненной среды сельскохозяйственного предприятия

Задача настоящей статьи — обратить внимание на некоторые новые явления в проблематике среды и внедрить некоторые особые взгляды. Образование жизненных условий во многих чертах совпадает с научно-технической революцией в сельском хозяйстве иногда эти явления взаимно неотделимы. Они преследуют одинаковую цель, они служат человеку и его развитию.

Образование рабочей среды — это постоянный процесс. Его основное условие заключается в знании потребностей человека и общества. Социологические аспекты условия среды предприятия и проникновение научно-технической революции в предприятие нередко тождественны. Только совершенное, во всех отношениях хорошо действующее, по современному научно управляемое предприятие на высоком техническом уровне может обеспечить хорошие условия среды, которые затем будут играть активную роль в развитии человека и общества.

The Sociological Aspects of the Life Environment of the Agricultural Enterprise

The paper points out some new phenomena connected with the problem of environment, and asserts some new points of view. The creative attitude to the life milieu is expected to be closely related with the introduction of the scientific and technical revolution in agriculture: in some aspects these two phenomena are inseparable. Their aim is the same; both are primarily concerned with man and his development.

The creation of the work environment is a permanent process, based on the increasing knowledge of the requirements and needs of man and society. The sociological aspects of the environment of the enterprise, and the sociological aspects of the penetration of the scientific and technical revolution into the enterprise will mostly be the same. A good environment, capable of assuming an active role in the development of man and society, can be assured only by a modern enterprise precisely performing all its functions, managed in a scientific way. Only such an environment may play an active rôle in the development of man and society.

Adresa autora:

Ing. Marie Lafarová, Výzkumný ústav výstavby a architektury, Praha 1, Letenská 3.
